

Mikroparken

en inkluderande plats i den täta staden

Maria Walter

Titel: Mikroparken: en inkluderande plats i den täta staden

Engelsk titel: The micro-park: an inclusive place in the dense city

© Maria Walter

Handledare: Antoinette Wärnbäck, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Ulla Myhr, SLU, institutionen för stad och land

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå G2E

Kurs: EX0725, Projekt i landskapsarkitektur

Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna

Nyckelord: dialog, förtätning, hållbarhet, mikropark, parkbegrepp, pocket park

Omslagsbild: En av fem uppskattade katter, lekskulpturer och trafik hinder, i ett av stadens mellanrum,

Frejgatan-Karlbergsvägen, Stockholm. Formgivare: Lissy Boesen. Foto: Maria Walter, 2017-01-14

Publiceringsår: 2017

Publiceringsort: Uppsala

Online publication of this work: <http://stud.epsilon.slu.se/>

Abstract

Striving towards a socially sustainable city, the need for experiential public spaces, supporting social activities and possibilities for people to meet, is held a key factor. A part of this, when planning for both the existing city and new developments, is the strategic placement of small meeting points, to add variation, greenery, possibilities for activity or seclusion, as well as to strengthen orientation and identity of place. The micro-park, as defined by the city of Örebro, is the response to the need of a concept and means to facilitate this process. By using a comprehensible name like micro-park, which is understandable to planners, decision makers as well as the public, communication is furthered. This is crucial, as the micro-park, being either a permanent or temporary structure, has got a main purpose of being a tool for dialogue. Communication adapted to the users is of significance to succeed in strengthening the public involvement and sense of participation in the planning process, which are explicit goals of today's urban planning. This thesis shows that the four biggest Swedish cities, Stockholm, Gothenburg, Malmö and Uppsala, seem to lack concepts and planning tools for the smallest parks and places, demanded by current planning ideas. One side effect is the creation and use of undefined professional slang expressions, which subsequently reach the public, risking perpetuating a professional-laymen gap.

Sammanfattning

I strävan mot en mer socialt hållbar stad lyfts behovet av upplevelserika offentliga miljöer som stöder aktivitet och möten mellan människor. Ett led i detta är att, i befintliga och nya stadsstrukturer, planera för mindre mötesplatser, som ska tillföra variation, ge tillskott av grönska, skapa möjlighet till aktivitet eller avskildhet samt stärka orienterbarhet och identitet. Mikroparken, som den definieras av Örebro kommun, är svaret på behovet av ett begrepp och verktyg för att underlätta denna process. Med en benämning, vars innebörd de flesta kan förstå, går mikroparken att kommunicera med både planerare, beslutsfattare och allmänhet. Detta är avgörande då mikroparken, som kan vara antingen permanent eller tillfällig, har som huvudsyfte att vara ett verktyg för dialog. En kommunikation anpassad till användarna har en central roll i arbetet med att stärka brukarnas betydelse och känsla av delaktighet i planeringsprocessen, vilket är uttalade mål i dagens stadsplanering. Uppsatsen visar att Sveriges fyra största städer, Stockholm, Göteborg, Malmö och Uppsala, ser ut att sakna begrepp och därmed planeringsinstrument för de minsta typerna av mötesplatser som stadsutvecklingen efterfrågar. En följeffekt är att det uppstår odefinierade fackuttryck, såsom pocketpark, som inte enbart stannar på planeringsbordet utan även sprids i information till allmänheten och därmed riskerar att befästa ett avstånd mellan planerare och allmänhet.

Innehållsförteckning

Introduktion.....	5
Syfte.....	5
Frågeställningar	5
Parkbegrepp	5
Förtätning och funktionsblandning.....	6
Social hållbarhet och delaktighet.....	7
Parken i planeringen.....	8
Arbetsgång	10
Litteraturstudie	10
Dokumentgranskning.....	10
Intervjuer	12
Resultat	12
Små parker i staden.....	12
Intervju Erik Käll.....	14
Intervju Magnus Carlberg	14
Dokumentgranskning	14
Stockholm.....	15
Göteborg.....	16
Malmö	18
Uppsala.....	20
Analys	22
Diskussion	22
Litteraturförteckning.....	24

Introduktion

Ordet mikropark drog plötsligt till sig min uppmärksamhet. Ett förslag att anlägga mikroparker på Norrmalm i Stockholm (Hellgren 2014) fick mig att fundera över hur liten en park egentligen kan vara, om detta möjligtvis var nästa steg i förtätningen av staden eller på annat sätt en följd av rådande planeringsdiskurs (Stockholm 2012, 2013a, 2013b). Inledande samtal med mina lärare, landskapsarkitekterna Ulla Myhr¹ och Sofia Eskilsson² samt med Agneta Schill³, landskapsarkitekt på exploateringskontoret, Stockholms stad, stärkte uppfattningen av mikroparken som en ny företeelse och något som måste undersökas närmare.

”Bortglömda ytor ska bli mikroparker” (Hellgren 2014) lyder rubriken som blev starten på uppsatsen. Enligt artikeln i lokaltidningen *Vi i Vasastan* vill Miljöpartiet på Norrmalm att stadsdelsförvaltningen ska utreda möjligheten att omvandla mindre och förbisedda ytor till mikroparker:

- En upprinnelse är att vi sett att Örebro kommun har ett projekt med mikroparker. Vi såg möjligheten till detsamma på Norrmalm med tanke på att vi har så lite parkyta. Det kan bli som miniviloställen, 20 eller 40-50 kvadratmeter där man bara kan sjunka ner på en bänk eller stanna till ett par minuter på väg hem i en grön omgivning. Men det behöver inte vara en gräsmatta, det kan vara en buske eller en bänk eller en lekskulptur, säger Barbro Borg (MP), ledamot i Norrmalms stadsdelsnämnd. (Hellgren 2014)

Beskrivningen ger en inledande bild av vad mikroparken är. Den tycks delvis ansluta till diskussionen om potentialen hos stadens mellanrum, som av olika anledningar blivit över (Gullbring 2013; PPS 2014). I artikelns fortsättning, i linje med Stockholm stads mål för utökad medborgardialog (Stockholm 2012, s. 7, 39 och 46; Stockholm 2013a, s. 58), bjuds dessutom allmänheten in att komma med förslag på platser för mikroparker. Det finns alltså flera anledningar att utforska denna förmodat nya företeelse, för att förstå dess innebörd och möjliga användning.

Syfte

Syftet är att definiera begreppet mikropark för att kunna analysera dess roll i relation till andra parker och aktuell stadsplanering.

Frågeställningar

- Hur har begreppet uppkommit?
- Vilket behov svarar begreppet mikropark mot?

Parkbegrepp

I avhandlingen *Mer park i en tätare stad* redogör Alexander Ståhle (2005 kap. 3) för parkbegreppens framväxt i Sverige. Ståhle konstaterar att det allt sedan slutet av 1800-talet och på varierad vetenskaplig grund utvecklats normer och mått för fria, i egenskap av obebyggd mark, och tillgänglighet till olika typer av

¹ Personligt samtal Ulla Myhr, lektor i landskapsarkitektur, 31 mars 2014, SLU, Uppsala

² Personligt samtal Sofia Eskilsson, adjunkt i landskapsarkitektur, 1 april 2014, SLU, Uppsala

³ Personligt samtal Agneta Schill, 5 april 2014, korsningen Torsgatan-S:t Eriksgatan, Stockholm

grönska. Förenklat beskrivet gör Ståhle skillnad mellan kvantitativa och kvalitativa riktlinjer. De kvantitativa redogör för vilket minsta avstånd boende ska ha till en viss typ av grönyttetyper med en angiven storlek. De kvalitativa anger hur långt boende ska ha till olika typer av sociotoper, det vill säga bruksvärden, i form av innehåll och funktioner. Ståhle (2005 s. 43-44 och 66-67) är kritisk till Boverkets försök till standardisering av de kvantitativa friyttetyperna närpark, lokalpark, stadsdelspark och friareal med rekommenderade minimiavstånd från bostaden (Boverket 1999, s. 34-35), vilka, Ståhle menar, inte tar hänsyn till platsspecifika förutsättningar och därmed inte blir någon garant för kvalitet. I senare riktlinjer har Boverket (2007 s. 44-47) förtydligt att rekommendationerna måste anpassas till lokala förhållanden, värderingsverktyg och parktyper.

Karl Lövrje (2003) fann vid granskning av 41 kommunala planeringsdokument, sammanlagt 48 olika begreppssystem och mer än 300 objekt- och områdesbegrepp för olika park- och grönområden. Med begrepp menas här definierade ord, som vi kopplar med vissa egenskaper och innehåll (NE 2016).

Lövrje (2003) belyser problematiken med att städernas grönsplaner normalt ska fungera både som kommuninterna styrdokument för parkutveckling och underhåll och för kommunikation med allmänheten. De av Boverket rekommenderade parktyperna ovan bedömer jag vara typexempel på vad Lövrje skulle kategorisera som ”professionella” begrepp till skillnad från ”vardagliga” begrepp, såsom park, lekplats och torg, som allmänheten har lättare att relatera till. Det är i vardagen vi befinner oss och skapar vår identitet och förståelse för omgivningen, framhåller Lövrje. Han menar att det i vardagliga rumsliga begrepp finns en kulturell och identitetsskapande funktion som kan ha betydelse för framgång vid planering och förankring av nya grönsstrukturer. Lövrje tar också upp behovet av odefinierade ytor, för brukargrupper som av olika anledningar avviker från gängse kultur- och samhällsliv.

Förtätning och funktionsblandning

Förtätning, som ett led i strävan mot mer hållbara städer, är ett rådande stadsplaneringsideal (Arnstberg & Bergström 2010, s. 239-240; Carmona, Tiesdell, Heath, & Oc 2010 s. 223-226). För Sveriges del avser förtätningen både större expanderande städer (Stockholm 2012; Göteborg 2009; Malmö 2014a; Uppsala, 2010a) och mindre orter (Härnösand 2011; Karlskoga 2011; Ludvika 2013; Tranås 2011), som vill bevara sin livskraft och attraktivitet.

Enligt Llewelyn-Davies (2000 s. 46) är fördelarna med högre densitet bland annat **sociala**, genom att generera möten och mångfald, **ekonomiska**, genom möjligheter till rationalisering, samordningsvinster och transporteffektivisering samt **miljömässiga**, genom energibesparingar, minskat markutnyttjande och utsläpp, samt att ekonomiska vinster bidrar till att bevara och finansiera underhållet av publika platser.

Hög densitet är i sig är inte någon nytt. I antologin *Incomplete Streets – Processes, Practices and Possibilities* beskriver Vikas Mehta (2015) hur de täta europeiska medeltida städerna bidrog till just levande miljöer, där alla sorters människor hade utrymme. Han ser där ett fruktsamt samspel och respektfull förståelse mellan människor, oavsett bakgrund, som han kallar ”gatans ekologi”. Detta samspel existerar, enligt honom, fortfarande i till exempel Indien med en blandning som omfattar allt från handel, underhållning och sociala möten till

utrymme för hemlösa. På så sätt, menar Mehta, utgör gatan inte bara ett stråk för rörelse utan en plats att uppehålla sig på. Han betonar betydelsen av lagom tillrättalagda miljöer, så att det fortfarande finns plats för stadens oskrivna berättelser och utrymme för alla.

År 1961 skriver Jane Jacobs i *The Death and Life of Great American Cities*:

The district, and indeed as many of its internal parts as possible, must serve more than one primary function; preferably more than two. These must ensure the presence of people who go outdoors on different schedules and are in the place for different purposes, but who are able to use many facilities in common. [...] There must be a sufficiently dense concentration of people, for whatever purposes they may be there. This includes dense concentration in the case of people who are there because of residence. (Jacobs 1961, s. 150-151)

Jacobs ord ansluter inte bara till resonemanget om betydelsen av täthet för att skapa en vital stad utan även dagens idéer om en funktionsblandad och multifunktionell stad, där arbetsplatser, verksamheter och bostäder blandas för att skapa liv och rörelse vid alla tider på dygnet och stadsrummet kan samutnyttjas (Arnstberg & Bergström 2010 s. 242-245; Llewelyn-Davies 2007, s. 39-41).

I ett samtal arrangerat av Movium⁴ mellan Stockholms dåvarande stadsarkitekt Karolina Keyzer (2010-2016), stadsbyggnadskontoret, och Stockholms stadsträdgårdsmästare Elisabeth Rosenquist Saidac, trafikkontoret, bekräftar Keyzer att staden med dagens planering kommer att bli väldigt tät, så tät att det emellanåt kommer uppstå ”friktion” på platser där det är mycket människor i rörelse. På frågan hur trafikkontoret, som företräder förvaltningen av stadens mark, ska möta detta svarar stadsträdgårdsmästaren att de offentliga rummen i ännu större utsträckning kommer kräva utförande i tåliga och lättskötta material. Landskapsarkitekt Carola Wingren⁵, professor i landskapsarkitektur, Alnarp, ger ett talande exempel då hon berättar hur hennes tidigare studenter, nu yrkesverksamma, allt oftare ritar in konstgräs i nya projekt.

Social hållbarhet och delaktighet

I *Livet mellem husene* (Gehl 1971, s.17-25) konstaterar Jan Gehl att det som intresserar människor mest är just andra människor, ett synsätt som han, fyra decennier senare, fortfarande står fast vid (Gehl 2010, s. 23-24). Hans uppfattning delas av William H. Whyte (1980, s.17-23). Whyte beskriver att många vid en förfrågan har önskemål om avskildhet och möjlighet att komma undan medan utförda observationer normalt visar en attraktion till mer livfulla platser. Whyte (1917-1999) var en av pionjörerna avseende planering ur ett användarperspektiv (PPS 2010). Han ivrade för en planering som baserades på observationer och samtal med brukarna och behovet av att kunna bortse från teoretiska och estetiska ramar.

Organisationen Project for Public Spaces (PPS u.å.), som bildades 1975, tar avstamp i Whytes idéer. Enligt dem (PPS 2009), som har utvärderat tusentals platser över hela världen, finns fyra nyckelfaktorer för socialt lyckade platser. Den första är **tillgänglighet**, genom att finnas eller synas inom räckhåll samt ha en fysiskt tillgänglig utformning av vägen till och av själva platsen för brukargrupper med särskilda behov. Den andra är **aktiviteter**, som möjligheter till spel

⁴ Movium partnerskapsträff. Sveriges Arkitekter, 25 november 2015, Stockholm

⁵ Paneldiskussion om den framtida staden. Arkitekturgalan 2016, 29 november 2016, Stockholm

eller lek, som underlättar det sociala livet och gör det intressant att besöka platsen igen. Den tredje är **komfort**, i egenskap av ett intresseväckande, omhändertaget och tryggt intryck samt förekomst av sittplatser, helst med valmöjligheter, som att sitta i sol eller skugga. Och den fjärde är **sociala egenskaper**, i form av platser som ger upphov till socialt liv och känsla av tillhörighet, platser som användarna värnar, dit de kommer tillbaka, där vänner gärna väljer att umgås i grupp eller där det känns naturligt att genom ögonkontakt eller samtal skapa kontakt med okända, vilka är några av de svåraste egenskaperna att planera.

Landskapsarkitekten Ulla Berglund och sociologen Ulla Jergeby har i sina studier av svenska stadsmiljöer dragit liknande slutsatser (Berglund & Jergeby 1998, s. 72-74). Också de understryker behovet av en stor spridning av attraktiva platser liksom ett varierat innehåll, som möter olika miljöers och användargrupper skilda behov. Olika grupper måste kunna känna tillhörighet. Berglund och Jergeby använder begreppet ”socialt följdvärde” för ett upplevelsevärde som gör att en plats uppmärksammas, att det kanske finns anledning att stanna till för att sätta sig ned eller på annat sätt utforska en plats vidare. De påpekar också att de måste finnas vardagliga alternativ till drömbilden av kaffedrickande vid uteserveringar (Berglund & Jergeby 1998, s. 10).

Plats för det sociala, för invånarna och deras behov, är grundläggande i Stockholms arkitekturstrategi, *Arkitektur Stockholm – Strategier för stadens gestaltning* (Stockholm 2013a). Enligt Karolina Keyzer⁶, som står bakom strategin, pågår ett paradigmskifte inom stadsplaneringen. Keyzer framhåller att planerarnas betydelse på intet sätt minskar men professionen får en förändrad roll då allmänheten ska ges ett betydligt större utrymme i planeringsprocessen. Hon menar att arkitekturen har till uppgift att skapa upplevelserika offentliga rum men också att fungera som verktyg för den utökade dialogen med medborgarna. Involverande av berörda användare skapar känsla av medbestämmande och tillhörighet, ett steg i riktning mot mer inkluderande platser.

Till stöd för det demokratiska synsättet och allas rätt till medbestämmande avseende utvecklingen av vår närmiljö finns den europeiska landskapskonventionen, som i Sverige trädde i kraft år 2011 (RAÄ 2012). Boverket (2015) har också tagit fram en vägledning för medborgardialog. I processen att få brukare att känna delaktighet i planeringen, det vill säga inte enbart förstå vad som planeras av andra utan aktivt kunna delta, är förmåga till kommunikation som är anpassad till berörda användargrupper särskilt viktig för att minska det avstånd som annars kan uppstå mellan fackfolk och lekmän (Carmona, et al. 2010, s. 332-333).

Parken i planeringen

Parkens betydelse för social hållbarhet grundar sig delvis i egenskapen av en jämlik plats, då den inte präglas näringsliv och handel och därför besöks av människor i alla åldrar och med olika bakgrund (Boverket 2007, s. 19-20). Med genomtänkt gestaltning kan parker och andra grönstrukturer länka samman stadsdelar, bidra till ökad orienterbarhet samt skapa intresseväckande miljöer för möten och förflyttning, menar Boverket.

Berglund och Jergeby (1998, s. 76-77) framhåller att även sparsamt använda miljöer kan vara värdefulla. Ett begränsat besökarantal får inte tas som intäkt för att platsen inte fyller en funktion. Berglund och Jergeby lyfter fram parkens och

⁶ Blockholm Dialog – Seminarium om medborgardialog. ArkDes, 13 maj 2014, Stockholm

naturens förmåga att utgöra blickfång, som en plats för minnen och möjligheter, ett potentiellt andrum. Vidare beskriver de möjligheten till ensamhet och avskildhet som en högt skattad kvalitet. Små parker har normalt få besökare, vilket gör de passande för en stunds avkoppling på egen hand eller bara som ”ögonogonis” längs vägen (Berglund & Jergeby 1998, s. 74).

Forskning visar att naturen och parker har positiv effekt på människors förmåga till mental återhämtning (Boverket 2007, s. 17; Kaplan, Kaplan, & Ryan, 1998, Kap. 5). Enbart en fönstervy mot natur eller enstaka träd kan göra skillnad (Kaplan et al. 1998, s. 76-78). Omsorgsfullt utformade kan även små parker ge känslan av ”en egen värld” och möjlighet till att koppla bort en stressframkallande omgivning (Kaplan et al. 1998, s. 71-73 och 117-118).

Natur och parker är också betydelsefulla för människors möjlighet att röra på sig och därmed för fysisk hälsa (Boverket 2007, s. 17). Förekomst av lättillgänglig bostadsnära kvalitativ natur- eller parkmark är särskilt angelägen för äldre och för dem som på annat sätt är funktionsnedsatta och kanske inte kan ta sig så långt (Boverket 2007 s. 14-15). I tillägg till dess sociala funktioner är parken dessutom viktig för att skapa förståelse för naturen, framhåller Boverket.

Ekologisk hållbarhet omfattar bland annat bevarande av biologisk mångfald (Boverket 2007, s. 21-22). Genom att länka samman mindre gröna platser med större via gröna stråk kan djur och växter sprida sig och mångfalden främjas. De gröna strukturerna i stort och den lilla parken lokalt bidrar också med ekosystemtjänster, såsom hjälpmedel för dagvattenhantering, temperaturreglering och luftrening (Boverket 2007, s.21-22; 2010, s. 2-3).

I takt med förtätningen har olika kompensations- och balanseringsprinciper vuxit fram, i princip innebärande att värdehöjande insatser, som upprustning och tillägg av kvaliteter och funktioner, måste genomföras på kvarvarande eller närliggande grönytor i samband med exploatering (Ståhle 2005, s. 58-66). Riktlinjerna för vad kompensationsåtgärderna ska omfatta varierar, från enbart ekologiska värden till kombinationer av ekologiska och sociala.

Ståhle (2005, s.103-104) skriver att det föreligger en konflikt mellan tätt och grönt, en problematik som hans forskning syftar till att nyansera. Han menar att där grönytor är effektivt fördelade, genom förekomst av tydliga gröna rum och sammankopplande grönstrukturer, och där de genom sitt läge och stadsstrukturens utformning uppfattas nåbara för många, kan ha större betydelse för upplevelsen av parktillgänglighet än den faktiska ytan som det gröna utgör (Ståhle 2005, s.187-189). Bruksvärdet, det vill säga hur och av vem grönytorerna kan användas, är också av stor betydelse för känslan av tillgänglighet, tillägger Ståhle.

Att stadsstrukturen är avgörande för effekten av de gröna miljöerna är en uppfattning som delas av Åsa Drougge (Berglund, Drougge, & Lindberg 2011, s. 9). I boken *Om landskap*, en reflektion över författarnas egna erfarenheter som landskapsarkitekter och yrkets roll i samhället, konstaterar Drougge att vi landskapsarkitekter ofta kommer in i projekt där den stora planen redan är given. De viktiga mellanrummen, offentliga platser som parker och andra öppna platser, tenderar att vara ytor som blev över. För att skapa levande platser, som är intressanta även på längre sikt, måste de få genomtänkta placeringar, menar Drougge.

En annan fråga som Jonas Berglund (et al. 2011, s. 9) tar upp är behovet av platser som tål förändring över tid. Enligt Carmona m fl (2010, s. 254) behöver platser som ska vara hållbara över tid egenskaper som **öppenhet**, genom att minimera inslag av fasta hinder som begränsar förändrad användning, **flexibilitet**, i form av möjligheter till anpassning och indelning, **variation**, genom möjligheter

till varierade behov och tider, **komfort**, i form av förmåga att ge skydd och gynnsamt mikroklimat, samt vara **sociala**, genom utformning som stödjer mänskliga behov, till exempel att se och synas, möjlighet till umgänge och avskildhet. Vidare, menar Carmona m fl, är grundläggande egenskaper för hållbar utformning robusta material och hur de används för att på ett omsorgsfullt sätt skapa platser och att dessa går att underhålla. Enligt Drougge (Berglund et al. 2011, s. 17) kan de öppna ytorna ibland vara sig själva nog. De skapar spelrum för människors kreativitet, menar hon. Eller, som Koolhaas och Mau (1995, s. 199) uttrycker det: "Where there is nothing, everything is possible. Where there is architecture, nothing (else) is possible." Arkitektur möjliggör och begränsar.

Arbetsgång

Metodarbetet bestod av litteraturstudier, intervjuer samt granskning av kommunala styr- och planeringsdokument.

Litteraturstudie

Arbetet med uppsatsen inleddes med en sondering av redan publicerat material, för att ta reda på vad som redan fanns skrivet om mikroparker eller om närliggande ämnen, som jag antog ha relevans för begreppet. För sökningen användes databaserna Google Scholar, Primo, Uppsök och Web of Science. Exempel på använda sökord är: mikropark, minipark, små parker, fickparker, grönstruktur, mellanrum, förtätning, täthet, small park, parklet, public space, micro park, minipark, small public urban green spaces (SPUGS), non-place, placelessness, vacant land, dense city. Givet mikroparken som en ny företeelse och bristen på forskning som specifikt avhandlar ämnet gjordes även kompletterande sökningar via Google.

Huvudsaklig litteratur, *Mer park i en tätare stad* (Ståhle 2005), *En park är väl en park ?* (Lövré 2003), *Bostadsnära natur- inspiration och vägledning* (Boverket 2007), *Public Places – Urban Spaces The Dimensions of Urban Design* (Carmona, Tiesdell, Heath, & Oc 2010), *Bostaden i staden – Europa planerar för stadsboende och stadsliv* (Arnstberg & Bergström 2010) och *Stadsrum människorum – att planera för livet mellan husen* (Berglund & Jergeby 1998) utgjorde bakgrundsunderlag för att skapa förståelse för de parkbegrepp och parkkaraktärer som vuxit fram och etablerats inom svensk grönplanering och hur dessa förhåller sig till aktuell stadsplanering, samt var en bas för vidare referenssökning.

Dokumentgranskning

För att undersöka mikroparkens eventuella förekomst och hur olika parkbegrepp används inom fysisk planering utfördes en granskning av kommunala styrdokument i Sveriges fyra största kommuner, Stockholm, Göteborg, Malmö och Uppsala. Valet av kommuner gjordes bland annat utifrån hypotesen att mikroparken är ett förtätningsfenomen och att förtätningen i storstäderna är mer påtaglig än i mindre städer. Avgränsningen till enbart fyra kommuner är en följd av kandidatarbetets begränsade karaktär.

Granskade dokument utgjordes främst av kommunala översiktsplaner, som normalt omfattar riktlinjer för stadens grönstrukturer. Parkplaner, som tematiska tillägg till översiktplanen eller andra fristående dokument avseende stadsmiljöns grönstrukturer och offentliga miljöer, ingick också. Renodlade naturvårdsdokument, som inte omfattar urbana miljöer, ingick inte.

För att säkerställa att informationen var aktuell så granskades i första hand dokument publicerade år 2010 eller senare. I vissa fall inbegreps även äldre dokument, då det fanns kopplingar mellan dessa och mer nyupprättade handlingar. Hur innehållet låg i tiden, utifrån antagandet att mikroparken är ett nytt inslag, var avgörande och inte huruvida underlaget var politiskt antaget. Genomgångna styrdokument framgår av tabell 1.

För att systematiskt kunna utföra undersökningen upprättades en granskningsmall. Mallen omfattade 40 ord som jag antog kunde ingå i textsammanhang där beskrivningen av mikroparker eller dess motsvarighet borde omfattas och användes för att identifiera dessa textavsnitt för vidare analys. Valet av sökord baserades på inledande litteraturstudier och på information från intervjuer rörande Örebros mikroparker. Sökord var: tät, förtätning, park, fickpark, pocketpark, mikropark, minipark, bostadsnära, grönyta, grönstruktur, element, rum, oas, kompensation, åtgärd, närbarhet, tillgänglighet, tillgång, gaturum, mellanrum, överbliven, odefinierad, refug, vistelse, rekreation, lek, sittplats, konst, installation, tillfällig arkitektur, läka, länka, koppla, stråk, flexibilitet, barriär, dialog, delaktighet, identitet, social.

Granskningen inbegrep även sökningar på mikropark, minipark, småpark, pocketpark, tillfällig arkitektur och pop-up på de granskade kommunernas hemsidor (Stockholm, u.å.; Göteborg, u.å.; Malmö, u.å.; Uppsala u.å.).

Givet att uppsatsen påbörjades 2014 och skrevs klart under slutet av 2016 och att uppsatsen undersöker om mikroparken är ett fenomen som ligger i tiden så utfördes en granskning av nytillkomna kommunala styrdokument under hösten 2016, liksom genomfördes kompletterande sökningar på kommunernas hemsidor på nytt. Resultatet av granskningen sammanställdes kommunvis. Underlaget användes sedan för en jämförelse mellan kommunerna.

Tabell 1. Granskade styrdokument

Stockholm	Översiktsplan Stockholm, samrådsförslag (Stockholm 2016) Arkitektur Stockholm – Strategier för stadens gestaltning, antagen i stadsbyggnadsnämnden (Stockholm 2013a) Den gröna promenadstaden, utställningshandling (Stockholm 2013b) Promenadstaden – Översiktsplan för Stockholm (Stockholm 2012) Stockholms Parkprogram (Stockholm 2006)
Göteborg	Grönstrategi för en grön och tät stad (Göteborg 2014) Översiktsplan för Göteborg del 1 (Göteborg 2009) Parkprogram – Ge rum för landskapet! (Göteborg 2007)
Malmö	Översiktsplan för Malmö – Planstrategi (Malmö 2014a) Grönplan för Malmö 2003 (Malmö 2003)
Uppsala	Översiktsplan för Uppsala kommun, utställningshandling (Uppsala 2016b) Parkplan för Uppsala stad (Uppsala 2013a) Uppsalas parker – riktlinjer (Uppsala 2013c) Översiktsplan 2010 för Uppsala kommun (Uppsala 2010a)

Intervjuer

Då uppslaget till uppsatsämnet kommer från Örebro kommuns faktiska användning av begreppet mikropark så var en inledande kontakt med dem avgörande för att få deras definition av och historiken bakom parkens uppkomst. Undersökningen omfattade semistrukturerade intervjuer per telefon, där jag ställde fem huvudfrågor och sedan lät respondenterna svara fritt medan jag förde anteckningar, som sedan sammanfattats. Personer som intervjuades var Erik Käll, landskapsarkitekt, den 8 april 2014, och Magnus Carlberg, landskapsarkitekt och enhetschef, den 22 april 2014, båda på enheten för Stadsmiljö, trafik och översiktlig planering, Stadsbyggnad, Örebro kommun. Frågor som ställdes var:

- Vad är bakgrunden till mikroparken?
- Vilket är mikroparkens syfte?
- Finns det några förebilder i Sverige eller utomlands?
- Varifrån kommer benämningen mikropark?
- Finns det någon risk för att mikroparken används som kompensationsåtgärd för att kunna ta större parkområden i anspråk vid exploatering?

Resultat

Resultatet är indelat i tre huvuddelar. En inledande text avser att sätta mikroparken i ett sammanhang med andra aktuella typer av små parker. Del två utgör en sammanfattning av utförda intervjuer. Avslutande följer en kommunvis redovisning av resultatet av granskningen av kommunala dokument.

Små parker i staden

Tidskriften *Landskap* (Richardsson 2014) tar upp Örebros mikroparker, tillsammans med fickparker, mötesplatser och pocketparker, som exempel på små grönytor som börjar ta plats i stadens mellanrum. Enstaka fall av mikroparker dyker också upp i dagspressen på andra orter, som en beskrivning av små platser, som med enkla medel ska göras mer inbjudande och tillgängliga (Pedersen 2011; Harrysson 2014). I övrigt är den dokumenterade användningen av själva benämningen mikropark begränsad. Det förekommer på liknande sätt exempel på miniparker, avseende små parker som tillskapats med grönska, sittplatser, lek och konst för att höja värdet på befintliga platser (Härryda 2008; Ränntilä 2009; Naylor 2010).

Betydelsen av tillgången till små parker i den förtätade staden har uppmärksamats av de senaste årens forskning, som undersökt till vad parkerna används (Peschardt, Schipperijn, & Stigsdotter 2012) samt hur parkernas utformning påverkar användningen (Peschardt, Stigsdotter, & Schipperijn 2014) och möjligheter till mental återhämtning (Nordh, Hartig, Hagerhall, & Fry 2009; Peschardt & Stigsdotter 2013). De små parker som studerats är dock fortfarande relativt stora. Peschardt m fl (2012, 2014) och Peschardt och Stigsdotter (2013) har studerat nio platser i Köpenhamn av typerna plads(plats), torv(torg) och lomme(ficka) med varierad mängd grönt innehåll och storlek som varierar mellan 627-3913 m². Nordh m fl (2009) har fokuserat på platser under 3000 m², som de i artikeln kallar för ”pocket park”, motsvarande fickpark på svenska.

Begreppet fickpark, med sitt ursprung i amerikanska pocket parks, sägs komma från Vest Pocket Park, som var vad fickparken Paley Park i New York, byggd år 1967, kallades i folkmun (Iwashita, Watanabe, Tanaka, & Shimaki 1988, s. 6). Det förklaras med att parken motsvarar en omgärdad och varm plats, som känslan av att sticka ned handen i fickan på sin väst. En omslutande ficka kan de flesta sannolikt forfarande relatera till, även om västen som klädesplagg kanske inte längre är lika förekommande. Flera andra fickparker i New York anlades under samma period tack vare införandet av byggregleringar som krävde öppna publika platser av hög kvalitet (Iwashita et al. 1988, s. 6)

Till Sverige kom fickparkerna till Enköping på 80-talet och har sedan spridits vidare till andra städer (Richardsson 2014). Definitionerna varierar men i Enköping avses normalt en tydligt avgränsad grönskande oas, en pausplats i stadsbebyggelsen (Enköping 2016).

Att fickparken är aktuell ur planeringssynpunkt blir tydligt av flera studentuppsatser som skrivits i ämnet, som till exempel *Fickparken - Gröna möjligheter i den täta staden* (Eriksson & Karlsson 2012) och *Identifiering av platser att anlägga fickparker på med hjälp av multikriterianalys* (Ivarsson & Sundin 2016). Det har de senaste åren även skrivits flera svenska studentuppsatser på temat pocket park.

I kandidatarbetena *Stadens gröna pauser - Rekreativsmöjligheter i Pocket parks* (Lundblad 2010, s. 15) och *Guideline för en pocket park - beståndsdelar, funktioner och möjligheter* (Josefsson & Spets 2014, s. 9) samt magisterarbetet *Den gröna fickan i den täta staden - en studie av pocket parks betydelse för människors psykiska hälsa tillämpat i ett gestaltungsförslag* (Örngren 2015, s. 15) förklarar samtliga uppsatsförfattare att de använder sig av den engelska benämningen pocket park, då de menar att den har större igenkänningsfaktor än svenskans fickpark. Josefsson och Spets (2014) gör en ingående analys och beskrivning av totalt 28 befintliga små parker i storlekarna 150-3800 m², omfattande bland annat fickparker i Enköping. Att de ändå genomgående håller fast vid benämningen pocket park förklaras med att det är ett odefinierat trendbegrepp i stadsplaneringen, vars betydelse de därför vill förtydliga och sprida.

Arkitektfirman White (2014, 2015) verkar vara inne på samma linje då de lanserar sin idé om en minipark kallad "Pocket Park". Det är en liten grön plats som de menar skulle kunna utgöra ett välbehövligt tillskott på flera ställen i staden där det saknas grönska och möjlighet till vistelse. Den är särskild i sitt slag då den är full med inbyggda ekosystemtjänster.

Tengbom (2015) drar ned parkstorleken ytterligare genom att faktiskt presentera det som de klassar som en mikropark, en tillfällig park på 10 m² med namnet "Public Parklet", som byggdes och stod utanför kontoret i Stockholm sommaren 2015. Inspirationen kommer från San Francisco där miniparker för allmänheten, så kallade parklets, tillfälligt byggda i parkeringsrutor, blivit allt vanligare de senaste åren. Parklets är ett led i att göra San Francisco mer grönt (Pavement to Parks u.å.). Det som Tengbom (2015) tror skiljer deras parklet från de amerikanska varianterna, som spridit sig till flera städer, är att den genom växtbäddar också har fördröjning och rening av dagvatten. En uppföljare kallad #KONSTPAUS tillkom år 2016 och stod under sommaren utanför Bonniers konsthall på Torsgatan i Stockholm (Epstein 2016).

Bland de små parker som påträffats förekommer mikroparken som en begränsat använd benämning för stadens minsta parker. Mikroparken ser inte ut att vara ett etablerat begrepp.

Intervju Erik Käll

Erik Käll beskriver mikroparken som en möjlighet att nyttja stadens mellanrum och baksidor. Han uppskattar att storleken på mikroparkerna kan ligga mellan 3-30 m². Inför de två första centralt belägna parkerna i Örebro har demografiska studier noggrant utförts. Placeringar har optimerats utifrån bland annat närheten till bostäder och färdriktningar. Enligt Käll har två tydliga platser valts för att skapa engagemang hos medborgarna och skicka en märkbar grön signal.

Det handlar om att skapa parker där de inte finns men ibland även att ta hand om befintliga grönytor som fallit i glömska. Käll poängterar att mikroparken inte enbart är till för innerstaden utan bör utgöra ett komplement även för hårt exploaterade ytterområden. På frågan om det finns någon risk för att mikroparken används som kompensationsåtgärd svarar Käll att mikroparken i första hand måste ses som ett tillskott och möjlighet men att det alltid finns en risk för att nya grepp kan utnyttjas i syfte att ta annan mark i anspråk. Avseende parkens bakgrund hänvisar Käll till initiativtagaren Magnus Carlberg

Intervju Magnus Carlberg

Idén om mikroparken började växa fram under 2009 när Magnus Carlberg funderade över hur överblivna platser, som bortglömda gathörn eller oändamålsenligt utformade platser, skulle kunna omvandlas och bilda ett tillskott till stadsmiljön. Själva benämningen mikropark är följden av att ordet väl beskriver platsens begränsade storlek. Inspirationen till Örebros mikroparker kommer emellertid från fickparken, som är större. Möjligheten att kunna gå in och vistas i parken är det som fått avgöra om platsen är tillräckligt stor för att kunna klassas som park.

Vid sidan av storleken så är tanken med mikroparken att den ska utgöra ett tydligt tillskott och inte nödvändigtvis vara integrerad i den omgivande miljön på det sätt som fickparker ofta är. I det hårdgjorda stadsrummet ska mikroparken kunna utgöra ett "grönt lyft". I en utpräglad grön miljö ska till exempel hårda material kunna skapa en livgivande kontrast.

De första parkerna kommer att vara av permanent karaktär men utvalda platser ska även kunna användas för temporära installationer. Tillfällig arkitektur skulle kunna vara uppstarten till en ny mikropark, för att skapa intresse hos allmänheten och synliggöra platsens olika möjligheter. Medborgardialogen har varit en grundförutsättning i diskussionen om mikroparken. För de första två platserna har medbestämmandet inneburit möjlighet att vara med och påverka parkernas utformning och innehåll via stadens hemsida men dialogen framöver ska även kunna omfatta valet av platser. Mikroparken är en möjlighet att få upp intresset för det gröna i staden men också att få kommuninvånarna att inse sina möjligheter att påverka stadsutvecklingen i stort.

De kvaliteter som en stor park har går aldrig att ersätta med mindre platser, även om de är många, så det saknas godtagbara argument för att mikroparken ska tas som intäkt för att ersätta större grönområden, menar Carlberg.

Dokumentgranskning

Granskningsresultatet av kommunala dokument redovisas kommunvis. Förekomsten av begreppen mikropark, minipark, småpark, tillfällig arkitektur, pop up och pocketpark tillsammans med en sammanfattning av väsentliga drag av re-

spektive kommuns stads- och grönplanering redogörs i text. Till detta kommer respektive kommuns parkbegrepp och riktlinjer för parktillgång, sammanställda i tabellform, för att sätta de mindre parkerna i ett sammanhang med övriga parker.

Stockholm

Mikroparken finns inte som en uttalat begrepp inom Stockholm stads grönplanering. Pågående utveckling av Stockholms parkprogram omfattar dock en översyn av befintliga parkkaraktärer och typologier (Stockholm 2013b s. 28). Den minsta parktypen enligt nuvarande parkprogram (Stockholm 2006 s. 31) är, som framgår av tabell 2, så kallade ”friytor inom bebyggelse” mindre än 0,5 ha i anslutning till bostaden och som exempel på detta anges bostadsgårdar och **fickparker**, som parkprogrammet i sig inte definierar.

I verksamhetsplanen 2016 för Kungsholmens stadsdelsnämnd går det att hitta budgetposten **småparker** (Kungsholmen 2015 s. 47). Småparker används även som ett samlingsnamn för parker mindre än 1 hektar i bilagsdelen till Stockholms sociotopkarta (Stockholm 2002, s. 72).

Pocketparker och **pocket-parks** utan närmare beskrivning finns inplanerade i nybyggnadsprojekt vid västra Valhallavägen (Stockholm 2014), Ladugårdsgärdet (Stockholm 2015b) respektive i Kista (Stockholm 2015a). Även stadsträdgårdsmästaren sällar sig till användarna av benämningen. I en intervju angående stadens behov av offentliga gröna rum i informationstidningen *Stockholm en stad för alla* säger stadsträdgårdsmästaren Elisabeth Rosenquist Saidac bland annat: ”- Det är även viktigt att skapa nya gröna rum, inte bara i nybyggda områden utan även inne i den befintliga stadsbebyggelsen, som **pocket parks**, sedumtak och takterraser.” (Hultberg 2015).

Tabell 2. Stockholms parkbegrepp och eftersträvad kvantitativ parktillgång (Stockholm 2006, s. 28-33)

Grönrytetyp	Storlek	Maxavstånd från bostaden	Exempel parktyper
friytor inom bebyggelse*	< 0,5 ha	intill bostaden	gårdar, fickparker****
kvarterspark**	0,5-5 ha	200 m	kvarter, stråk, strandparker, kajparker, parktorg och täppor
stadsdelsparker***	5-50 ha	500 m	naturparker, landskapsparker, bergsparker och stadsparker
natur- och friluftsområden	> 50 ha	1000 m	varierat natur- och kulturlandskap, inkl. vattenområden

*möjligheter att sitta i solen

**lek och promenader

***lek, motion, avkoppling, samvaro och evenemang

****saknar definition i parkprogrammet

Tabell 3. Eftersträvad kvalitativ parktillgång (efter Stockholm 2013b, s. 17)

Maxavstånd från bostaden	Kvaliteter
200 m	grön oas*, lek** (naturlek och lekplats), område med god ljudkvalitet sitta i solen, promenader
500 m	blomprakt, bollspel/bollek, parklek, picknick, pulkaåkning
1000 m, eller enkelt nåbart med kollektivtrafik	bad (utomhusbad), djurhållning, odling, löpträning, skogskänsla, utsikt, vattenkontakt, vild natur, skridskoåkning

*Enligt parkprogrammet är minsta storlek för grön oas 0,1 ha (Stockholm, 2006, s. 28).

** Enligt parkprogrammet är minsta storlek för lek 0,5 ha (Stockholm, 2006, s. 28).

Närmast Örebros beskrivning av mikroparken kommer Stockholm i parkstrategin *Den gröna promenadstadens* (2013b, s. 13) ambition att skapa nya **fickparker** i

staden – ”små gröna oaser i täta stadsmiljöer för att gynna stadsliv, stadsbild och livskvalitet i täta stadsdelar”. De kan utföras både som permanenta och tillfälliga platser. Fickparkerna ska utgöra kvalitetshöjande ”gröna injektioner” i den täta staden. De ses även som ett tillfälle att kunna involvera medborgare och dra nytta av deras lokala kunskap. Tillfällig arkitektur och konst ses som verktyg som både kan användas i dialogen med medborgarna och för en mer nyskapande stadsplanering i allmänhet, något som poängteras i både park- och arkitekturstrategin (Stockholm 2013a, s. 7,16, 21, 34-35 och 62; 2013b, s. 29) samt den separat upprättade skriften *Tillfällig arkitektur ger plats för kultur* (Zimm 2016).

Det finns en generell målsättning att skapa nya platser, stora och små, för att stärka och länka samman grönstrukturer och att skapa upplevelserika offentliga rum (Stockholm 2013a, s. 16 och 22; Stockholm 2013b, s. 29). Så kallade ”stockholmsstråk” med olika målpunkter ska förläggas mellan olika ytterstadsdelar och samtidigt ekologiskt förstärka de gröna kilar där de ska passera och som idag skapar mentala och fysiska barriärer mellan olika områden (Stockholm 2013b, s. 11-12). Närhet och tillgänglighet till grönska lyfts som viktiga för både fysisk och psykisk folkhälsa (Stockholm 2013b, s. 16 och 18-19). Parkstrategin understryker att god parkstandard kan upprätthållas enbart genom att det finns tillräckligt mycket parkmark per person (Stockholm 2013b, s. 18).

Den nyttillkomna samrådshandlingen för Stockholms nya översiktsplan (Stockholm 2016) utgår från visionen ”ett Stockholm för alla”. En tät och sammanhållen stad är fortsatt en genomgående strategi. Planen bygger i stort vidare på tidigare inriktning men understryker ytterligare tilltron till det expansiva stadsbyggandets möjligheter att främja möten och minska de sociala klyftor som finns mellan olika områden i Stockholm (Stockholm 2016, s. 12 och 52).

En avgörande del i grönplaneringen för den täta staden är att gröna och blåa strukturer kommer in tidigt i stadsbyggnadsprocessen (Stockholm 2016, s. 67). Ekosystemtjänsterna blir därmed ett naturligt inslag och parker integreras i bebyggelsen där de bäst behövs med värden som bidrar till att stärka den ”upplevda tillgången” till grönska. Vidare framhålls att det ökade besöksstrycket, som förtätningen medför, kräver mångfunktionella och robusta parker.

Göteborg

Inte heller i Göteborgs grönplanering (Göteborg 2007, 2014) finns begreppet mikropark upptaget och beskrivet. Den minsta park som definieras i Göteborgs parkstrategi (Göteborg 2014, s. 41-43) är, som framgår av tabell 4, ”**bostadsnära parker och naturområde**” med en minsta yta på **0,2 ha**. Det finns även ett begrepp kallat platsträd – ”ett eller ett visst antal träd som ger en plats identitet och förstärker dess karaktär” (Göteborg 2014, s. 50 och 62).

Mikroparken påträffas i ett utställningsutlåtande för en detaljplan (Göteborg 2015d) där nätverket YIMBY Göteborg framför önskemål om omvandling av en parkering till en mikropark. I övrigt är det även här pocketparker som sedan 2015 börjar göra intåg.

Pocketpark/-er (Göteborg 2015c, 2016b), **pocket park/-s** (Göteborg 2015b, 2015c, 2016a, 2016b ; Okidoki Arkitekter AB 2016; ÅF 2015a, 2015b; Asplan Viak AS 2015), **pocketorg/pocket-torg** (Göteborg 2015c) och **minitorg** (Göteborg 2016b) återfinns i nio stadsbyggnadsdokument. Byggnadsnämndens budget för 2015 (Göteborg 2015b) tar bland annat upp ”s.k. pocket parks” som ett av de stadsbyggnadselement som i större utsträckning bör ingå vid planläggning för att uppnå det särskilt prioriterade målet att främja biologisk mångfald.

I övriga dokument framställs pocketparkerna i stora drag som små möteplatser och platsbildningar i stadsstrukturen. Som exempel beskriver struktur- och färdplanen för Backaplan (Göteborg 2015c, s. 14-15) hur ett nätverk av strategiskt placerade stora och små platser som ska skapa en attraktiv miljö, stärka orienterbarhet och identitet. Detta ska bland annat ske med hjälp av pocketparker och pockettorg. En ”pocket park” definieras här som ca 300 m², en smart och multifunktionell fickpark, som fungerar som komplement till och stärker kopplingar mellan stadsdelsparker och bostadsnära parker. ”Pockettorgen” beskrivs som flexibla platser som även ska kunna utgöra möjligheter till kreativitet och brukarmedverkan. Blandstadsbebyggelsen i Frihamnen (Göteborg 2015a, s. 28 och 45) ska inom varje kvarter inrymma minst en publik ”pocketpark” med en minsta storlek på 30 m² och med varierade teman, som spänner från allt mellan grön plats, ett mer aktivitetsbaserat innehåll till utställningsyta.

Tabell 4. Göteborgs parkbegrepp och eftersträvd kvantitativ parktillgång med exempel på kvaliteter (modifierad efter Göteborg 2014, s. 43)

Grönnyttyp	Storlek	Maxavstånd från bostaden	Exempel kvaliteter
bostadsnära parker och naturområde	min 0,2 ha	300 m	vila, mötesplats grön oas/plats/park/natur
stadsdelspark	min 2 ha	1000 m	vila, mötesplats, picknick, sällskapslek, promenad, lek grön oas/plats/park/natur
stadspark	tillräcklig stor och attraktiv för att rymma många besökare och tåla användning	30 min med kollektivtrafik	mångfunktionell park för alla göteborgare, särpräglad karaktär, rikt växt- och djurliv
större natur- och rekreationsområde	tillräcklig stor och attraktiv för att rymma många besökare och tåla användning	30 min med kollektivtrafik	tydligt särpräglad karaktär, rikt växt- och djurliv

Tabell 5. Eftersträvd kvalitativ parktillgång enligt Göteborgs sociotopsnurra (Göteborg 2014, s. 29)

Maxavstånd från bostaden	Kvaliteter
5 min	grön oas, vila, mötesplats
15 min	lek, sällskapslek, picknick, promenad
30 min	vattenupplevelse, bollspel, motion, odling, utblick, bad, båtliv, gatusport, evenemang, naturupplevelse
+30 min	kulturhistoria, fiske, blomning

I Göteborgs grönstrategi (Göteborg 2014, s. 50) framhålls gröna inslag som gestaltande element som en grundläggande beståndsdel i en allt tätare stad. Människors välmående kopplat till grönska lyfts som en anledning (Göteborg 2014, s. 30, 47, 50-51, 57). Tillgänglighet, attraktivitet, användbarhet, trygghet och närhet är utgångspunkter i planeringen för en hälsosam stadsmiljö (Göteborg 2014, s. 28-30). Som komplement till befintliga grönstrukturer och nya större parker finns en målsättning att skapa ett system av bostadsnära parker (Göteborg 2014, s. 27-29, 41).

Stadens parkstrategi (Göteborg 2014, s. 28-29) framhåller att tydliga platser och stråk i det offentliga rummet bidrar till ökad orienterbarhet och därmed användning och kan även stärka platsers identitet. Variation mellan platser för att möta växlande behov eftersträvas liksom möjligheter till ändrad användning över tid (Göteborg, 2007, s. 19-26; Göteborg 2014, ss. 28 och 46-47).

Det finns ett uttryckt mål att omvandla fler hårdgjorda ytor till gröna platser (Göteborg 2014, s. 36, 50 och 56). Spontana mötesplatser, medborgarinitiativ och tillfälliga arrangemang ska ges utrymme i staden (Göteborg 2007, s. 21; Göteborg, 2014, s. 28, 47, 50-51 och 53). Medborgarna ska också ges möjligheter att vara med och påverka innehållet i parker för att på så sätt skapa platser som är intressanta för många (Göteborg 2014, s. 9 och 53).

Att säkra tillgången även till större parker i den förtätade staden framhålls också i grönstrategin (Göteborg 2014, s. 42). En målsättning är att inte enbart närhet till parker utan även mängden tillgänglig yta per person ska beaktas i samband med grönplanering.

Malmö

Begreppet mikropark finns inte med bland parker uppräknade i Malmös grönplan (Malmö 2003) eller i den senaste översiktsplanen (Malmö 2014a). Den minsta definierade parktypen är **grönningen**, se tabell 6, som i grönplanen (Malmö 2003, s. 17) beskrivs som en ”Liten offentlig grönyta som kan ha varierande innehåll och utformning. Viktig grön träffpunkt/ mötesplats i stadsmiljön. Viktigt strukturerande stadsrum och orienterande element.” med **en vistelseyta mellan 0,2-1 ha**. Mikroparken och i synnerhet pocketparker dyker dock upp i ett antal andra stadsbyggnadsdokument (Malmö 2016).

I utlåtandet över aktualiseringen av Malmös översiktsplan 2000, *Malmö 2005*, framför Miljöpartiet önskemål om ett större inslag av ”**micro-parker och mindre grönytor**” för att höja kvaliteten både i den lokala miljön och i stort (Malmö 2005, s. 1:59). I samma handling efterfrågar dessutom miljönämnden en uppdatering av grönplanen, då det bland annat saknas verktyg för värdering av små platser (Malmö 2005, s. 23). I ytterligare två stadsbyggnadsprojekt föreslår Miljöpartiet ”bullerreducerande **micro-parker** med grönska och träd” (Malmö 2006a, s. 7-8) respektive ”**mikroparker**, högintensiva lungor i en förtätad stad” (Malmö 2012a, s. 15). Enligt stadsrevisionens granskningsdokumentet *Miljöarbetet i Malmö stad* (Malmö 2013a, s. 46) ska stadsbyggnadskontoret, när de utreder förutsättningar för grönska i detaljplaneringen, även undersöka möjligheter för **mikroparker**, som led i att uppfylla inriktningsmålet ”god tillgång till natur-, park- och grönområden”.

I minst fjorton stadsbyggnadsdokument inklusive informationsskrifterna *Mitt Malmö* (Malmö 2011d) och *Planering i Malmö* (Malmö 2011d, 2013b) som nås via stadens hemsida (Malmö u.å.) används begreppen **pocket park/-s** (Malmö 2011b), **pocket-park** (Annermarken, Bjerkborn, Hultman, Holbling, & Molin 2015), **pocketpark/-er** (Malmö 2006b, 2011a, 2011c, 2011d, 2012b, 2013b, 2013c, 2013e, 2014b), **pocketparks** (Malmö 2014c) eller **pocketpark/-s/-en** (Malmö 2012c).

Fyra av dessa fjorton dokument (Malmö 2011a, 2011d, 2012b, 2013d) förutsätter att pocketpark är ett vedertaget begrepp som inte behöver vidare förklaring medan övriga dokument på något sätt beskriver eller ger jämförande exempel på vad pocketparken i det aktuella sammanhanget är tänkt att vara. Det gemensamma för de definierade platserna är att det är en mindre möteplats i stadsstrukturen men utformningen varierar mellan att vara en övervägande lugn och skyddad plats (Annermarken et al. 2015; Malmö 2013e, 2014c) till att kunna vara antingen en lugn oas eller livlig träffpunkt med varierat innehåll, beroende av platsens behov (Malmö 2006b, 2012c, 2013c, 2011b, 2011c, 2013b, 2014b). I samtliga fall avses inplanerade platser i nya eller förtätade stadsdelar.

I Varvsstaden (Malmö 2014b, s. 10-11) där läget för tre planerade pocketparker finns utritade ser dessa ut att storleksmässigt variera mellan ca 800-3500 m². Pocketparkerna beskrivs som ”ett svar på behovet av små gröna platser” med platsanpassat innehåll och karaktär (Malmö 2014b, s. 22). Karin Månsson, projektledare för Peab, som äger marken i Varvsstaden, är den enda som förtydligar pocketparken med stöd av parkplanens begrepp (Malmö 2011c, s. 10-11). Hon beskriver pocketparken som ”en mindre gröning som fungerar som en liten oas bland husen och gatorna”. Och då förutsätts såklart att gröningen är igenkänd.

Tabell 6. Malmös parkbegrepp och eftersträvad kvantitativ parktillgång med exempel på kvaliteter (efter Malmö 2003, s. 17)

Grönhetstyp	Storlek	Maxavstånd från bostaden	Exempel kvaliteter
gröning	0,2-1 ha	300 m	varierande innehåll, grön träffpunkt/mötespunkt, strukturerande stadsrum, orienterande element
grannskapspark	1-5 ha	500 m	viktig social funktion, komplement till bostadsgårdar
stadsdelspark	5-10 ha	1 km	mångfunktionell, stadsdelens viktigaste gröna målpunkt
stadspark	>10 ha	2 km	mångfunktionell för hela staden, ofta särskild attraktion, plats för evenemang
Större natur- och rekreationsområde	> 35 ha	3 km	naturpräglad område

I Malmös översiktsplan (Malmö 2014a, s. 36-37) tydliggörs behovet av en grönare stad då staden förtätas. Både stora och små parker behövs och närheten till dessa ska stärkas. God tillgång till offentliga platser som möjliggör möten och samtal lyfts fram som ett fundament för jämlikhet och medbestämmande (Malmö 2014a, s. 38). Tillgång till grönska på nära håll bidrar till att människor kommer ut (Malmö 2003, s. 7; Malmö 2014, s. 36-37). Målsättningen är ett rikt utbud av variationsrika och strategiskt placerade gröna rum och platser för att stärka Malmös gröna nätverk och tillgängligheten till detta, som ett ”pärlband” länkat med gröna stråk (Malmö 2014a, s. 37).

Översiktsplanen lägger vikt vid att medvetet skapa utrymme för väl integrerade och nåbara parker redan i planeringsprocessen och att parken inte ska utgöras av ytorna som blir över (Malmö 2014a, s. 20 och 36). Med det inte sagt att idag lågt utnyttjade ytor inte ska utvecklas och göras grönare (Malmö 2003, s. 36). Mer grönska i gaturummen, av sociala och ekologiska skäl, eftersträvas generellt. Vidare understryks behovet av tillgång till stora parker och naturområden som kan tillgodose mer mångfacetterade behov (Malmö 2014a, s. 37). Parallellt med detta diskuteras behovet av mer effektiv och mångfunktionell markanvändning (Malmö 2014a, s. 36-37). När de offentliga platserna förtätas ska också grönskan förtätas genom att planeras och fördelas mer effektivt.

Det offentliga rummet ska inrymma konst, installationer, ljus och ljud (Malmö 2014a, s. 38). Därtill ska finnas utrymme för lokala medborgarinitiativ och tillfällig arkitektur. Känsla av delaktighet lyfts som grundval för välmående (Malmö 2014a, s. 40). Genom att målinriktat verka för ökat medborgarinflytande och medvetet prova nya dialogformer ska staden stärkas socialt (Malmö 2014a, s. 30, 62-63 och 71-72).

Uppsala

I Uppsala finns inte begreppet mikropark i granskade styrdokument men däremot omnämns **miniparker** i två olika stadsutvecklingsprojekt. Den ena är hämtad i *Vision Dragarbrunnsgatan* (Uppsala 2006, s. 27), där parkytans begränsade yta ser ut att vara förklaringen till benämningen. I det efterkommande gestaltungsprogrammet kallas samma plats för ett ”**grönt släpp**” i fasaden (Uppsala 2009, s. 17). Det andra fallet återfinns i samrådshandlingen *Kraftledningsstråket* för Östra Sala backe, där ”**mötesplatser/miniparker för lek och vila**” föreslås i anslutning till upprustade gång- och cykeltunnlar (Uppsala 2008, s. 30). I utformningsprogrammet för etapp 1, Östra Sala backe (Uppsala 2013b, s. 33), baserat på det efterföljande förtätade planprogrammet (Uppsala 2010b), beskrivs de kvarvarande stråken i samma läge på följande sätt: ”De är mindre kvartersgator och som sådana ska de upplevas mer intima, med identitetsskapande element och gröna inslag. [...] Planteringar på gatan föreslås kombineras med dagvattenhanteringen, på ett enkelt och avskalat sätt med tanke på gaturummens ringa storlek.”

Begreppet pocket park återfinns i två sammanhang. Det ena är ett privat initiativ där föreningen Pop Upp, som ivrar för att göra det offentliga rummet mer tillgängligt och använt, sommaren 2014 byggde ”**Pocket Park Fyrisån**”, en flytande parkflotte på Fyrisån, för att informera om och inspirera till mer stadsodling (Gunnarsson 2014). Projektet fick mycket uppmärksamhet och kommunen utvärderade detta som ett lyckat projekt (Uppsala 2015, s. 2). I kulturnämndens verksamhetsplan för 2017 (Uppsala 2016a, s. 8 och 14-15) finns en generell strävan att skapa utrymme för ”pop-up-kulturverksamhet” i staden och på landsbygden för att göra kultur och idrott tillgängligt för flera.

Det andra sammanhang där pocket park dyker upp är bland typologier som tagits fram inför samrådet för den fördjupade översiktsplanen för Södra staden (Ramböll 2015). Dokumentet gör skillnad mellan ytterligheterna urbant, i betydelsen mer hårdgjort, och grönt. En ”**Urban pocket park**” beskrivs som ”pop-up plats, scen för livet mellan husen, inbjudande grundgestaltning”. En ”**Pocket park**”, det vill säga den gröna varianten, beskrivs som ”intim plats för lugn & ro, studera människor som går förbi”. ”**Indraget fasadliv**” respektive ”**Indraget hörn, plats**” är benämningarna för de platsbildningar, urbana respektive gröna, som är storleksordningen mindre. I båda fallen avses skyddade platser, för spontana krokar och möten.

Någon definition för minipark eller pocket park finns i övrigt inte i Uppsalas parkplan (Uppsala 2013a). I dokumentet *Uppsalas parker - riktlinjer* används begreppet **småparker**, se tabell 7, för bostadsnära parker **med en storlek under 1 ha** (Uppsala 2013c, s. 20). Småparkerna, som enligt riktlinjerna kan vara små ”pärlor” och som varierar i karaktär och funktion, fungerar som livgivande inslag och träffpunkter i staden och utgör ett komplement till bostadsgårdar och kvarter-sparker. Vidare beskrivs de som strategiskt placerade, identitetsskapande och orienterande element i lägen där det finns många passerande. De är särskilt betydelsefulla i innerstaden, där bebyggelsen är tät. Detta kräver både hög arkitektonisk kvalitet och utförande i robusta material, som tål omfattande användning. Därtill understryks att småparkerna inte kan ersätta större parkers möjligheter till rörelse eller avskildhet. Större parker måste planeras in där dessa saknas (Uppsala 2010a, s. 27; Uppsala 2013b, s. 7).

Tabell 7. Uppsalas parkbegrepp och eftersträvad kvantitativ parktillgång med exempel på kvaliteter (Uppsala 2013c, s. 20)

Grönnytetyp	Storlek	Maxavstånd från bostaden	Exempel kvaliteter
småpark	< 1 ha	nära bostaden	lekplats, mötesplats, varierat innehåll
kvarterspark	> 1 ha	300 m	identitetsskapande för kvarteret, social funktion, möjlighet till picknick, häng, lek, bollspel, rofylldhet och grönska, en samlingsplats och grön lunga.
stadsdelspark	> 4 ha	inom varje stadsdel	mångfunktionell park med grönska, blomsterplanteringar, rofyllda sittplatser, lek, spel samlingar, picknick
stadspark (Stads-trädgården)	-	belägen i stadens centrum	blomsterprakt, stor lekplats, friluftsteater, café, solbad, evenemang, träning och sällskapslek
närnatur	-	1 500 m	naturstudier, bär- och svamplockning, skidturer, löpturer och ridning
gröna och blå stråk	-	-	sociala, ekologiska och kulturhistoriska kvaliteter, som skapar samband och ledlinjer med samlingspunkter och besöksmål

Tabell 8. Eftersträvad kvalitativ parktillgång enligt Uppsalas sociotopsnurra (Uppsala 2013c, s. 15)

Maxavstånd från bostaden	Kvaliteter
nära bostaden	närlek, grönska
300 m	lek, hänga, picknick, promenad, sällskapslek, rofylldhet, skogskänsla
1500 m	bollsport, vintersport, utblick, vattenkontakt, trädgårdskänsla, skogskänsla
5000 m	naturupplevelse, kulturhistoria, djurhållning, bad, folkliv, engagemang

Enligt översiktsplan 2010 (Uppsala 2010a, s. 27) ska förtätningen av staden åtföljas av ökad närhet till parker som med intensifierad skötsel får högre kvalitet. Gröna rum och element ska bidra till en variationsrik stadsmiljö fylld av både aktivitet och möjligheter till andrum (Uppsala 2010a, s. 41-42). Hårdgjorda ytor ska generellt ges utökad inslag av grönska och konstnärlig utsmyckning utgör en del av eftersträvad omväxling. I parkplanen (Uppsala 2013a, s. 7) erhålls uppgifter om mängden parkyta som 2012 fanns per person och stadsdel, ett underlag för styrning av grönytornas förvaltning. Riktlinjerna vid planering för parktillgång, se tabell 7 och 8, anges emellertid enbart i avstånd till olika parktyper och socio-toper (Uppsala 2013a, s. 6; 2013c, s. 15). Strategiskt belägna och välskötta parker ska koppla ihop stadens olika delar och det ska även vara möjligt för uppsalaborna att påverka parkernas innehåll, som måste kunna möta olika behov (Uppsala 2013a, s. 5; 2013b, s. 14).

Utställningshandlingen av den nya översiktsplanen 2016 (Uppsala 2016b, s. 42) befäster inriktningen mot en tätare stad, fokus på det offentliga rummet och utökad delaktighet. Bland prioriterade aspekter i Uppsalas samhällsplanering (Uppsala 2016b, s. 28-30) återfinns bland annat att skapa välkomnande inkluderande offentliga miljöer, verka för att stärka lokal identitet, öka medborgarnas möjligheter till medskapande av närmiljön, säkra livskvalitet i vardagsmiljöer, eftersträva mångfunktionalitet och samordning i nyttjande av ytor och lokaler, reservera utrymme för rekreation i närnatur, park och vid vatten, samt öka kunskap om och användning av kretsloppstänkande och ekosystemtjänster. Utrymmet för rekreation i närnatur och park ska bland annat säkras genom att öronmärka mark för tillräckligt stora framtida stadsparkar (Uppsala 2016b, s. 29).

Analys

Av studien framgår att det, i befintliga och nya stadsstrukturer, föreligger ett behov av mindre platsbildningar för att stärka det offentliga rummets attraktivitet och öka tillgängligheten till grönska och social vistelse. Permanenta eller tillfälliga fickparker, pocketparker, minitorg, och mikroparker är exempel på hur detta löses. Efterfrågan på små parker och ekosystemtjänster har också lett till innovationer som Whites (2014) ”Pocket Park”, Tengboms (2015) ”Public Parklet”.

Örebro skiljer sig från Sveriges fyra största kommuner genom att ha definierat ett tydligt begrepp för den allra minsta typen av park, något som ger dem ett instrument att arbeta med och möjligheter att kommunicera både internt, med beslutsfattare och med allmänheten. Mikroparken i sig är ett dialogverktyg.

Både Stockholms fickparker (Stockholm 2013b, s. 13) och Uppsala småparker (Uppsala 2013c, s. 20) har definitionsmässigt stora likheter med Örebros mikropark men skiljer sig genom att de avser parker i alla storlekar mellan 0-0,5 ha (Stockholm 2006, s. 31) respektive 0-1 ha (Uppsala 2013c, s. 20).

Varken Göteborg (Göteborg 2014, s. 41-43) eller Malmö (Malmö 2003, s. 17) har i sina parkstrategier någon grönyttetyper under 0,2 ha. Malmös grönplan (Malmö 2003) saknar även kvalitativa riktlinjer med uttalade minimiavstånd till olika bruksvärden (jämför tabellerna 3, 5 och 8). Dessa kan vid behovsanalys fungera som komplement till kvantitativa riktlinjer (tabell 6) och som underlag vid lokalisering av exempelvis mikroparker. Malmö är också den av de fyra studerade städerna där varianter på både mikropark och pocketpark, som benämning på mindre parker och grönytor, ser ut att ha florerat längst (Malmö 2006b).

Planeringen bland kommunerna följer i stort huvudsaklig inriktning mot förtätning för att stärka social och ekologisk hållbarhet. Alla formulerar på olika sätt hur grönskan i staden ska stärkas. Dessutom uttrycks i samtliga fall behovet att säkra tillgången även till stora parker och grönområden. Hur de gröna riktlinjerna beaktar inverkan av högre bebyggelse i förtätade strukturer är svårt att utläsa.

Diskussion

En positiv följd av förtätningen ser ut att vara ett ökat fokus på stadens offentliga rum. Jag upplever dock en motsättning i det eftersträvat flexibla och det täta. Marginalerna för misstag är små. Ståhle (2005, s. 187-189), Drougge (Berglund et al. 2011, s. 9 och 17) och Koolhaas och Mau (1995, s.199) pekar alla på arkitekturens förmåga att både skapa och begränsa möjligheter och tillgänglighet. Tankesättet kan appliceras på såväl stadsstrukturen för att åstadkomma upplevd tillgång till grönska (Ståhle 2005, s. 187-189; Stockholm 2016, s. 67) som på den lilla mikroparken, som tillrättalägger en överbliven plats. Ett visst inslag av odefinierade platser behövs (Lövré 2003; Mehta 2015) liksom respekt för allas vardagslandskap, betonat av landskapskonventionen (RAÄ 2012). I utvecklingen av stadens mellanrum måste vi fråga oss vem vi bjuder in och vem vi stänger ute.

I medborgardialogen kommer det sannolikt alltid finnas de som inte känner sig inbjudna eller upplever att de inte har tillräckligt att tillföra. Fördelen med mikroparken, som jag ser det, är att det är en begränsad och greppbar plats, där många borde ha mod att delta. Den tillfälliga arkitekturen, som en mikropark

också kan utgöra, ger spelrum för kreativitet men skapar också utrymme att göra fel. Den öppnar upp ögonen för platsen och dess möjligheter att utvecklas eller fortsatt bevaras.

Som begrepp fyller mikroparken en lucka då etablerade definitioner för riktigt små parker i övrigt ser ut att saknas. Själva benämningen mikropark, som jag tror att de flesta kan relatera till, är en viktig faktor för att kommunicera med och inkludera dem som platsen är till för.

På liknande sätt har Uppsala sin småpark, ett ord som ger upphov till en bild av en liten park och som fungerar både i planering och i samtal med allmänheten. Däremot har begreppet småpark, liksom Stockholms fickpark, en begränsning i sin, ur ett småparksperspektiv sett, stora storleksvidd. Detta kan förklara uppkomsten av separata typologier (Ramböll 2015). Dessa sätter stadens riktlinjer ur spel men har kanske ett innehåll som är värt att fundera på.

Kommunikation med allmänheten är en av våra viktigaste arbetsuppgifter i det kommande yrkeslivet (Carmona et al. 2010, s. 32-33). Det gör att jag har svårt för benämningen "pocket park". Ord som ger upphov till frågetecken avseende hur de ska skrivas, uttalas och böjas hör, enligt min uppfattning, inte hemma i landskapsarkitektens svenska ordförråd och i synnerhet inte i kommunikation med allmänheten. Min ingång, som kan diskuteras, är dessutom att ordledet pocket- i svenskan avser något som kan stoppas i fickan, något mer temporärt.

Min granskning visar en större förekomst av pocketparker i Malmö och Göteborg, där parker under 0,2 ha inte finns definierade i kommunernas parkplaner. Undersökningsmetoden och det faktum att Malmö och Göteborg kanske är bättre på att elektroniskt publicera kommunala dokument och därför ger fler träffar än Stockholm och Uppsala, liksom att vissa projekt återkommer, gör att kopplingen kan ifrågasättas men är ändå tänkvärd. Pocketparkens existens i samtliga undersökta kommuner kan ses som ytterligare ett tecken på att det faktiskt saknas mindre parktyper med beskrivna egenskaper och användning.

Miljönämnden i Malmö (2005 s. 23) berör något grundläggande då de efterfrågar verktyg för att kunna värdera mindre grönytor. För värdering av befintliga miljöer, liksom planering och budgetering för upprustning, nyanläggning och förvaltning behövs långsiktiga visioner men också definitioner. Om stadsplaneringens målsättning att skapa variation och identitet åt stadsrummet inarbetas i handgripliga begrepp borde större möjligheter att både utreda och förverkliga dessa ges. Då kan dessa finnas med genom hela processen, från att lokalisera nya platser till att skapa förståelse för att det som gör en viss plats unik kanske inte alltid är det som är lättskött. Ett begrepp innebär inte enbart att det ges plats på agendan utan betyder förhoppningvis även en post i stadens budget.

Staden behöver också fler kreativa idéer, som Whites och Tengboms miniparker, men även då, gärna med benämningar som inte tar udden av det unika i dessa skapelser och som talar till fler än de redan införstådda.

Utan definierade begrepp för de byggstenar som stadsplaneringens visioner bygger på finns en risk för att dessa inte ges tillräcklig uppmärksamhet och utrymme när staden fortsatt förtätas. Om vi inte har kommunicerbara begrepp att förmedla vad som planeras är det dessutom svårt att skapa delaktighet. Lärosäten, planerare liksom tongivande arkitektkontor har ett stort ansvar för hur stadsplaneringen kommuniceras och tas emot. Örebro har tagit en del av sitt i städernas strävan mot ett mer hållbart samhälle. Den inkluderande mikroparken, ett "socialt följdvärde" (Berglund & Jergeby 1998, s. 73) och en pusselbit i "gatans ekologi" (Mehta 2015), har tagit plats i staden.

Litteraturförteckning

- Annermarken, L., Bjerkborn, E., Hultman, J., Holbling, M., & Molin, E. (2015). *Nu då! nyhamnen & idoten. Studentförslag utveckling Nyhamnen, Malmö*. Malmö: Malmö Stad: Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01]
- Arnstberg, K.-O., & Bergström, I. (2010). *Bostaden i staden - Europa planerar för stadsboende och stadsliv*. Stockholm: Formas.
- Asplan Viak AS. (2015). *Lokalklimatanalyse Centralenområdet*. Göteborg: Göteborgs Stad.
- Berglund, J., Drougge, Å., & Lindberg, G. (2011). *Om landskap*. Stockholm: Atlantis.
- Berglund, U., & Jergeby, U. (1998). *Stadsrum människorum - att planera för livet mellan husen*. Stockholm: Bygghälsningsrådet.
- Boverket. (2007). *Bostadsnära natur - inspiration och vägledning*. Karlskrona: Boverket. Tillgänglig: http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2007/bostadsnara_natur.pdf [2014-04-10]
- Boverket. (1999). *Gröna områden i planeringen*. Karlskrona: Boverket.
- Boverket. (2010). *Låt staden grönska - Klimatanpassning genom grönskastruktur*. Karlskrona: Boverket. Tillgänglig: <http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/lat-staden-gronska.pdf> [2014-04-14]
- Boverket. (2015). *Vägledning om medborgardialog vid fysisk planering*. Karlskrona: Boverket. Tillgänglig: <http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/kommunal-planering/medborgardialog1/> [2016-12-15]
- Carmona, M., Tiesdell, S., Heath, T., & Oc, T. (2010). *Public Places - Urban Spaces : The Dimensions of Urban Design* (2 uppl.). Abingdon: Routledge.
- Enköping. (u.å.). *Parker*. Enköpings: Enköpings kommun. Tillgänglig: <http://enkoping.se/fritid-och-kultur/natur-och-friluftsliv/parker.html>. [2016-12-15]
- Epstein, M. (2016). San Francisco har kommit till Torsgatan. *Vi i Vasastan*. Tillgänglig: <http://www.stockholmdirekt.se/nyheter/san-francisco-har-kommit-till-torsgatan/aRKpfA!PiLzccwT0xYxZhJqrmwxYA/> [2016-12-01]
- Eriksson, E., & Karlsson, S. (2012). *Fickparken - Gröna möjligheter i den täta staden. Kandidatarbete i fysisk planering*. Karlskrona: BTH.
- Gehl, J. (1971). *Livet mellem Husene*. Köpenhamn: Arkitektens forlag.
- Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Washington: Island Press.
- Gullbring, L. (2013). *Mellanrummen och staden - Kommentar till seminariet Dymaik, dialog och delaktighet - för att utveckla stadens landskap, en del av Landskapsforum 2013*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet. Tillgänglig: http://www.raa.se/app/uploads/2013/11/landskapsforum_2013_session_1.pdf [2014-04-17]
- Gunnarsson, S. (2014). Flotte ska inspirera Uppsala till odling. *Uppsala Nya Tidning*. Tillgänglig: <http://www.unt.se/nyheter/uppsala/flotte-ska-inspirera-uppsala-till-odling-3223596.aspx> [2016-12-16]
- Göteborg. (2007). *Parkprogram - Ge rum för landskapet: Strategier för landskapet i Göteborg*. Göteborg: Göteborgs Stad. Tillgänglig: <http://www.goteborg.se/> [2014-04-10]
- Göteborg. (2009). *Översiktsplan för Göteborg del 1 - Utgångspunkter och strategier*. Göteborg: Göteborgs Stad. Tillgänglig: <http://www.goteborg.se/> [2014-04-10]
- Göteborg. (2014). *Grönstrategi för en grön och tät stad*. Göteborg: Göteborgs Stad. Tillgänglig: <http://www.goteborg.se/> [2014-04-10]
- Göteborg. (2015a). *Detaljplan för Blandstadsbebyggelse i Frihamnen, etapp 1*. Göteborg: Göteborgs Stad. Tillgänglig: <http://www.goteborg.se/> [2016-12-14]
- Göteborg. (2015b). *Reviderad budget 2015 Byggnadsnämnden*. Göteborg: Göteborgs Stad. Tillgänglig: <http://www.goteborg.se/> [2016-12-14]
- Göteborg. (2015c). *Struktur- och färdplan Backaplan*. Göteborg: Göteborgs Stad. Tillgänglig: <http://www.goteborg.se/> [2016-12-14]
- Göteborg. (2015d). *Uställningsutlåtande Detaljplan för Bostäder mm i kv Makrillen inom stadsdelen Gamlestaden i Göteborg*. Göteborg: Göteborgs Stad. Tillgänglig: <http://www.goteborg.se/> [2016-12-14]
- Göteborg. (2016a). *Detaljplan för Bostäder mm. väster om Litteraturgatan, etapp 1*. Göteborg: Göteborgs Stad. Tillgänglig: <http://www.goteborg.se/> [2016-12-14]
- Göteborg. (2016b). *Detaljplan för Bostäder vid Distansgatan/Marconigatan inom stadsdelen Järnbrott i Göteborg, en del av BoStad2021 - Samrådshandling*. Göteborg: Göteborgs Stad. Tillgänglig: <http://www.goteborg.se/> [2016-12-14]
- Göteborg. (u.å.). *Göteborg Stads hemsida*. Göteborg: Göteborgs Stad. Tillgänglig: <http://www.goteborg.se/>.

- Harrysson, J. (2014). Nytt läge för ny lekplats. *Gefle Dagblad*. Tillgänglig: <http://www.gd.se/gastrikland/hofors/nytt-lage-for-ny-lekplats>. [2014-04-15]
- Hellgren, J. (2014). Bortglömda ytor ska bli mikroparker. *Vi i Vasastan*, 13/2014, s. 4.
- Hultberg, P.-Å. (Oktober 2015). Nya stadsträdgårdsmästaren: Staden behöver sina gröna offentliga rum. *Stockholm en stad för alla*, s. 18-19. Tillgänglig: <http://www.stockholm.se/>. [2016-12-16]
- Härnösand. (2011). *Översiktsplan för Härnösands kommun 2011-2025 - en balans mellan att utveckla och bevara*. Härnösand: Härnösands kommun. Tillgänglig: <https://www.harnosand.se/> [2016-11-19]
- Härryda. (2008). *Minipark i Hindås*. Härryda: Härryda kommun. Tillgänglig: <http://www.harryda.se/upplevaochgora/kultur/konstochgallerier/konstioffentligmiljo/mini-parkihindas.4.58ac52a713a5c801848800039860.html>. [2014-04-15]
- Härryda. (2008b). *Minipark i Rävlanda*. Härryda: Härryda kommun. Tillgänglig: <http://www.harryda.se/upplevaochgora/kultur/konstochgallerier/konstioffentligmiljo/mini-parkiravlanda.4.58ac52a713a5c801848800039880.html>. [2014-04-15]
- Ivarsson, F., & Sundin, S. A. (2016). *Identifiering av platser att anlägga fickparker på med hjälp av multikriterieanalys. Kandidatuppsats i samhällsplanering*. Gävle: Högskolan i Gävle.
- Iwashita, H., Watanabe, T., Tanaka, M., & Shimaki, H. (Red.). (1988). *Pocket Park. Process Architecture*; 78. Tokyo: Process Architecture Publ. Co.
- Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. (3:e tryckn.). New York: Random House Inc..
- Josefsson, J., & Spets, A. (2014). *Guideline för en pocket park – beståndsdelar, funktioner och möjligheter*. Alnarp: SLU.
- Karlskoga. (2011). *Översiktsplan 2011*. Karlskoga: Karlskoga kommun. Tillgänglig: <http://www.karlskoga.se/> [2016-11-19]
- Koolhaas, R., & Mau, B. (1995). *S, M, L, XL*. Rotterdam: 010 Publishers.
- Kungsholmen. (2015). *Verksamhetsplan 2016 för Kungsholmens stadsdelsnämnd*. Stockholm: Kungsholmens stadsdelsnämnd. Tillgänglig: <http://www.stockholm.se/> [2016-12-01]
- Llewelyn-Davies. (2007). *The Urban Design Compendium*. London: English Partnerships and The Housing Corporation. Tillgänglig: <http://webapps.stoke.gov.uk/uploadedfiles/Urban%20Design%20Compendium%201.pdf>. [2016-11-19]
- Ludvika. (2013). *ÖP Ludvika 2030*. Ludvika: Ludvika kommun. Tillgänglig: <http://www.ludvika.se/> [2016-11-19]
- Lundblad, I. (2010). *Stadens gröna pauser - Rekreativsmöjligheter i Pocket Parks*. Alnarp: SLU.
- Lövrje, K. (2003). En park är väl en park? - om typologiska benämningar som identitetsskapande funktion i grönstrukturplaneringen. i K. Lövrje, *Det gröna som identitetsskapande stadsbyggnadselement - objekt, koncept och struktur, doktorsavhandling* (Artikel II). Alnarp: SLU.
- Malmö. (2003). *Grönplan för Malmö 2003*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://www.malmo.se/> [2014-04-10]
- Malmö. (2005). *Malmö 2005 - Utlåtande*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://www.malmo.se/> [2016-12-01]
- Malmö. (2006a). *Samrådsredogörelse tillhörande förslag till preliminär detaljplan för Davidshallstorg i Innerstaden i Malmö (Dp 4866)*. Malmö: Malmö stad, stadsbyggnadskontoret. Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01]
- Malmö. (2006b). *Samrådsredogörelse tillhörande "Program för del av Bilen 4" i Hamnen i Malmö*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01]
- Malmö. (2011a). *Planprogram Varvsstaden*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01]
- Malmö. (2011b). *Värdeprogram för Masthusen*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01]
- Malmö. (2011c). Varvsstaden tar havet närmare stadskärnan. *Vårt Malmö*, 6/2011, s. 10-11. Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01]
- Malmö. (2011d). Kontrastrika Varvsstaden. *Planering i Malmö 1/2011*, s. 12-13. Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01]
- Malmö. (2012a). *Protokoll Stadsbyggnadsnämnden Malmö stad 2012-05-15*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01]
- Malmö. (2012b). *Planprogram kvarteret Bryggeriet samrådshandling Pp 6041*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://www.malmo.se/> [2016-12-01]
- Malmö. (2012c). *Planbeskrivning - Detaljplan för del av fastigheten Bilen 16 (Masthusen, kvarter 6, 12 och Torget i Hamnen Malmö) Dp 5206*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01]
- Malmö. (2013a). *Miljöarbete i Malmö stad*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01].
- Malmö. (2013b). Omvandlingen av Varvsstaden tar ny fart. *Planering i Malmö nr 2/2013*, s. 6-7. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01]

- Malmö. (2013c). *Samrådsredogörelse Detaljplan för fastigheten Bilen 17 m.fl. (Masthusen kvarter 1-4) i Hamnen i Malmö*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01]
- Malmö. (2013d). *Detaljplan för fastigheten bilen 17 m.fl. (Masthusen kvarter 1-4) i Hamnen Malmö*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01]
- Malmö. (2013e). *Beslutsunderlag till TN för utbyggnation av gånggata och park inom Masthusen i Västra Hamnen*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01]
- Malmö. (2014a). *Översiktsplan för Malmö - Planstrategi*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01]
- Malmö. (2014b). *Utvecklingsplan Varvsstaden*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01]
- Malmö. (2014c). *Utvecklingsplan med gestaltungsprinciper - Sjukhusområdet i Malmö*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01]
- Malmö. (2015). *Förslag till detaljplan för fastigheten Kranen 2 m fl. i Hamnen i Malmö*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://malmo.se/> [2016-12-01]
- Malmö. (u.å.). *Malmö stads hemsida*. Malmö: Malmö stad. Tillgänglig: <http://malmo.se/>.
- Mehta, V. (2015). The Street as Ecology. i S. Zavestoski, J. Agyeman, S. Zavestoski, & J. Agyeman (Red.), *Incomplete Streets - Processes, Practices and Possibilities* (s. 95-115). New York: Routledge.
- Naylor, D. (2010). Eskilstuna kommun meddelar att man nu börjar rusta upp lekplatsen i kvarteret Örtagården i stadsdelen Östermalm. *Eskilstuna Kuriren*. Tillgänglig: <http://ekuriren.se/nyheter/eskilstuna/1.701049-ny-lekplats-i-ostermalm> [2014-04-15]
- NE. (2016). *Nationalencyklopedin*, begrepp. Nationalencyklopedin AB. Tillgänglig: <http://www.ne.se/info/tjanster/ordbocker> [2016-11-19]
- Nordh, H., Hartig, T., Hagerhall, C., & Fry, G. (2009). Components of small urban parks that predicts possibility for restoration. *Urban forestry & Urban greening*, 225-235.
- Okidoki Arkitekter AB. (2016). *Kvalitetsprogram för Litteraturgatan*. Göteborg: Bostads AB Poseidon och Egnahemsbolaget. Tillgänglig: <http://goteborg.se/> [2016-12-19]
- Pavement to Parks. (u.å.). *About Pavement to Parks*. San Fransisco: Pavement to Parks. Tillgänglig: <http://pavementtoparks.org/about/> [2016-12-01]
- Pedersen, H. (2011). Planerare vill ha plats för samtal. *Sydsvenskan*. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/malmo/planerare-vill-ha-plats-for-samtal/> [2014-04-15]
- Peschardt, K. K., & Stigsdotter, U. K. (2013). Associations between park characteristics and perceived restorativeness of small public urban green spaces. *Landscape and Urban Planning*, 26-39.
- Peschardt, K. K., Schipperijn, J., & Stigsdotter, U. K. (2012). Use of Small Public Urban Green Spaces (SPUGS). *Urban Forestry & Urban Greening*, 235-244.
- Peschardt, K. K., Stigsdotter, U. K., & Schipperijn, J. (2014). Identifying Features of Pocket Parks that May Be Related to Health Promoting Use. *Landscape Research, Vol. 41*, 79-94.
- PPS. (2009). *What makes a succesful Place*. New York: Project for Public Spaces. Tillgänglig: <http://www.pps.org/reference/grplacefeat/> [2014-05-31]
- PPS. (2010). *William H. Whyte*. New York: The Project of Public Spaces. Tillgänglig: <http://www.pps.org/reference/wwhyte/> [2014-05-31]
- PPS. (2014). *How to bring life to Vacant Lots*. New York: Project for Public Spaces. Tillgänglig: <https://www.pps.org/blog/how-to-bring-life-to-vacant-lots/> [2014-05-31]
- PPS. (u.å.). *Our Approach*. New York: Project for Public Spaces. Tillgänglig: <http://www.pps.org/about/> [2014-05-31]
- Ramböll. (2015). *Mötesplatser-typologier - Bilaga till fördjupad översiktsplan för Södra staden*. Uppsala: Uppsala kommun. Tillgänglig: <http://www.uppsala.se/> [2016-12-19]
- RAÄ. (2012). *Europeiska landskapskonventionen*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet. Tillgänglig: <http://www.raa.se/om-riksantikvarieambetet/vart-internationella-arbete/europaradet/europeiska-landskapskonventionen/> [2014-04-17]
- RAÄ. (2013). *Landskapsforum 2013*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet. Tillgänglig: <http://www.raa.se/kulturarvet/landskap/bilder-fran-landskapsforum-2013/> [2014-04-17]
- Richardsson, A. (2014). Fickparker - en del av stadsrummet. *Landskap, 4(8)*, s. 21-25.
- Räntilä, A. (2009). Lugn och ro i ny minipark. *Gefle Dagblad*. Tillgänglig: <http://www.gd.se/gastrikland/gavle/lugn-och-ro-i-ny-minipark> [2014-04-15]
- Stockholm. (2002). *Sociotop 2 - bilagor*. Stockholm: Stockholms stad. Tillgänglig: <http://www.stockholm.se/> [2016-12-01]
- Stockholm. (2006). *Stockholms Parkprogram*. Stockholm: Stockholms stad. Tillgänglig: <http://www.stockholm.se/> [2014-04-10]
- Stockholm. (2012). *Promenadstaden. Översiktsplan för Stockholm*. Stockholm: Stockholms stad. Tillgänglig: <http://www.stockholm.se/> [2014-04-10]
- Stockholm. (2013a). *Arkitektur Stockholm: Stategier för stadens gestaltning*. Stockholm: Stockholms stad. Tillgänglig: <http://vaxer.stockholm.se/tema/oversiktsplan-for-stockholm> [2016-11-19]

- Stockholm. (2013b). *Den gröna promenadstaden : En strategi för utveckling av Stockholms parker och natur Tillägg till Stockholms översiktsplan Promenadstaden Utställningsförslag maj 2013*. Stockholm: Stockholms stad. Tillgänglig: <http://www.stockholm.se/> [2014-04-10]
- Stockholm. (2014). *Program för området vid västra Valhallavägen*. Stockholm: Stockholms stad. Tillgänglig: <http://www.stockholm.se/> [2016-12-16]
- Stockholm. (2015a). *Kista Äng - Stadsbyggnadsprogram del 5*. Stockholm: Stockholms stad. Tillgänglig: <http://www.stockholm.se/> [2016-12-16]
- Stockholm. (2015b). *Ladugårdsgården, Tegeluddsvägen 70-80 (webbsida)*. Stockholm: Stockholms stad. Tillgänglig: <http://www.stockholm.se/> [2016-12-16]
- Stockholm. (2016). *Översiktsplan för Stockholm - Samrådsförslag*. Stockholm: Stockholms stad. Tillgänglig: <http://www.stockholm.se/> [2016-12-16]
- Stockholm. (u.å.). *Stockholms stads hemsida*. Stockholm: Stockholms stad. Tillgänglig: <http://www.stockholm.se/>.
- Stähle, A. (2005). *Mer park i en tätare stad, licentiatsavhandling*. Stockholm: Arkitekturskolan KTH.
- Tengbom. (2015). *Public Parklet - Grått blir grönt i staden*. Stockholm: Tengbom. Tillgänglig: <https://tengbom.se/project/public-parklet-10-smarta-kvadrat-2-0/> [2016-12-19]
- Tranås. (2011). *Översiktsplan Tranås kommun - Del 1. Allmänna intressen*. Tranås: Tranås kommun. Tillgänglig: <https://www.tranas.se/> [2016-11-19]
- Uppsala. (2006). *Vision Dragarbrunnsgatan*. Uppsala: Uppsala kommun. Tillgänglig: <http://www.uppsala.se/> [2014-04-10]
- Uppsala. (2008). *Kraftledningsstråket - Planprogram : samrådshandling*. Uppsala: Uppsala kommun. Tillgänglig: <http://www.uppsala.se/> [2014-04-10]
- Uppsala. (2009). *Dragarbrunnsgatan - Kvaliteter i stadsbilden och gestaltungsprinciper*. Uppsala: Uppsala kommun. Tillgänglig: <http://www.uppsala.se/> [2016-12-19]
- Uppsala. (2010a). *Översiktsplan 2010 för Uppsala kommun*. Uppsala: Uppsala kommun. Tillgänglig: <http://www.uppsala.se/> [2014-04-10]
- Uppsala. (2010b). *Östra Sala backe : Planprogram*. Uppsala: Uppsala kommun. Tillgänglig: <http://www.uppsala.se/> [2014-04-10].
- Uppsala. (2013a). *Parkplan för Uppsala stad*. Uppsala: Uppsala kommun. Tillgänglig: <http://www.uppsala.se/> [2014-04-10]
- Uppsala. (2013b). *Östra Sala backe - Utformningsprogram etapp1*. Uppsala: Uppsala kommun. Tillgänglig: <http://www.uppsala.se/> [2016-11-19]
- Uppsala. (2013c). *Uppsalas parker - riktlinjer*. Uppsala: Uppsala kommun. Tillgänglig: <http://www.uppsala.se/> [2014-04-10].
- Uppsala. (2015). *Utvärdering av Kultur för utveckling och Fredsåret 2014*. Uppsala: Uppsala kommun. Tillgänglig: <http://www.uppsala.se/> [2016-11-19]
- Uppsala. (2016a). *Verksamhetsplan och budget 2017 Kulturnämnden*. Uppsala: Uppsala kommun. Tillgänglig: <http://www.uppsala.se/> [2016-12-19]
- Uppsala. (2016b). *Översiktsplan för Uppsala kommun, utställning*. Uppsala: Uppsala kommun. Tillgänglig: <http://www.uppsala.se/> [2016-11-19]
- Uppsala. (u.å.). *Uppsala kommuns hemsida*. Uppsala: Uppsala kommun. Tillgänglig: <http://www.uppsala.se/>.
- White. (2014). *Så kan ekosmarta fickparker lyfta Stockholms innerstad – året runt. Pressmeddelande 12 september 2014*. Stockholm: White. Tillgänglig: <http://www.white.se/press/sa-kan-ekosmarta-fickparker-lyfta-stockholms-innerstad-aret-runt/> [2016-12-16]
- White. (2015). *Pocket Park. Mer än en grön oas*. Stockholm: White. Tillgänglig: <http://www.white.se/projects/pocket-park/> [2016-12-19]
- Whyte, W. H. (1980). *The social life of small urban spaces*. Washington D.C.: The Conservation Foundation.
- Zimm, M. (2016). *Tillfällig arkitektur ger plats för kultur - Rumskapande händelser och gemenskapande platser*. Stockholm: Stockholms stad.
- ÅF. (2015a). *Övergripande bedömning av hållbarhetekonsekvenser för Masthuggskajens detaljplan*. Göteborg: Älvstranden Utveckling AB. Tillgänglig: <http://www.goteborg.se/> [2016-12-14]
- ÅF. (2015b). *Landskapsanalys Nordöstra Högsbo*. Göteborg: Göteborgs Stad. Tillgänglig: <http://www.goteborg.se/> [2016-12-14]
- Örngren, E. H. (2015). *Den gröna fickan i den tätaste staden - En studie av pocket parks betydelse för människors psykiska hälsa tillämpat i ett gestaltungsförslag*. Alnarp: SLU.